

E-VERKTYGET

För dig i kommun och landsting

Din servicefunktion för tillgänglighetsarbete: www.e-verktyget.se

Sveriges
Kommuner
och Landsting

HANDISAM

Du kan bidra till att skapa ett samhälle för alla

En av fem som lever i Sverige har någon form av funktionsnedsättning. Det kan röra sig om personer med rörelsehinder, nedsatt syn eller hörsel, psykisk funktionsnedsättning eller läs- och skrivsvårigheter.

Den moderna handikappolitiken utgår från att funktionsnedsättning är en av flera naturliga variationer hos befolkningen. Därför är det tillgänglighetsförbättrande arbetet något som angår hela samhället.

Tillsammans med Sveriges Kommuner och Landsting har Handisam tagit fram **E-verktyget**. Handikappförbunden, samt ett antal kommuner och landsting, har också varit delaktiga i detta arbete.

Tanken med E-verktyget är att det ska inspirera och locka kommuner och landsting att själva värdera hur de arbetar med tillgänglighet. E-verktyget kan även användas av enskilda medborgare.

everktyget

E-VERKTYGET HJÄLPER DIG PÅ VÄGEN

E-verktyget öppnar en rad möjligheter för både tjänstemän och medborgare:

- E-verktyget ger dig inspiration att komma vidare med tillgänglighetsarbetet genom att ta del av hur andra arbetat.
- E-verktyget erbjuder dig systematik i arbetet med att förbättra tillgängligheten.
- E-verktyget erbjuder möjligheter till jämförelser mellan kommuner och landsting inom åtta olika förbättringsområden.
- E-verktyget ger dig möjligheter att följa kommunens eller landstingets tillgänglighetsarbete.

Så här kommer du igång med E-verktyget

1. Surfa in på www.e-verktyget.se
2. Välj om du vill gå in på E-verktyget för kommuner eller landsting
3. Välj om du vill lägga in information eller bara ta del av information
4. Sök information genom att sortera på kommun/landsting, indikator eller dokument
5. Ta del av statistik uppdelat på nationellt genomsnitt, fördjupningsfrågor och jämförelser
6. Om du själv ska lägga in information behöver du inloggningsuppgifter. Dessa får du av tillgänglighetssamordnaren i din kommun/landsting
7. Redovisa informationen i två nivåer – en nivå med ”ja” eller ”nej” och en nivå med ”redovisa mer”

Arbeta inom åtta förbättringsområden

Det är särskilt angeläget att arbeta med tillgänglighet inom åtta förbättringsområden/indikatorsområden. Dessa finns även sökbara på www.e-verktyget.se.

- 1. Policy.** Riktlinjer och andra handlingsprogram av övergripande karaktär finns framtagna för arbetet med tillgänglighet.
- 2. Ansvar.** Det är viktigt att utse någon eller några personer som får ansvaret för att genomföra tillgänglighetsarbetet.
- 3. Samverkan.** Rutiner för att samverka med de lokala handikapporganisationerna är viktiga. Det ger möjligheter till återkoppling, bland annat för att påpeka brister i tillgängligheten.
- 4. Upphandling/Inköp.** Att upphandla tillgängliga varor, produkter och tjänster är ett strategiskt sätt att främja tillgänglighet.
- 5. Fysisk miljö.** Det är viktigt att ta reda på vilka hinder som finns i den fysiska miljön – och undanröja dessa.
- 6. Information och kommunikation.** Alla medborgare ska kunna ta del av information som publiceras på olika sätt, eller som finns på hemsidan. Det är viktigt att följa de standarder som finns för tillgänglig information så att medborgare inte utestängs.
- 7. Arbetsgivare.** En arbetsgivare som speglar hur befolkningen ser ut är ofta en bra arbetsgivare. Att få in tillgänglighetstänket i arbetsmiljöarbetet, personalutbildningen och rekryteringen är bra sätt att höja medvetenheten och motverka fördomar.
- 8. Budget.** Pengar bör avsättas för att åtgärda hinder som annars inte blir undanröjda inom rimlig tid. Det kan till exempel röra sig om hinder i den fysiska miljön.

Alla tjänar på tillgänglighet

Anders Knape, ordförande för Sveriges Kommuner och Landsting, ger sin syn på kommunernas roll i tillgänglighetsarbetet.

Varför anser du att Sveriges kommuner ska arbeta med tillgänglighet?

– Det är en viktig del i att alla medborgare ska kunna delta i samhällslivet på så lika villkor som möjligt. Delaktighet är en förutsättning för den enskildes livskvalitet – och för demokratin. Tillgänglighet tjänar

alla på. Släta underlag är till exempel bra både för rullstolar, barnvagnar och rullatorer.

Har du själv några erfarenheter av tillgänglighet eller bristande tillgänglighet?

– Det finns exempel överallt. Det är en fråga om med vilken erfarenhet och kunskap man betraktar omgivningen. Runt parlamentet i Bryssel har man nyligen byggt trappor vilket gör det omöjligt för en person med rullstol att ta sig fram. Det är ett exempel på att

det kan bli fel även vid nybyggnationer. Förra sommaren fick Karlstad sin första handikappanpassade badplats, efter en motion från mig. Hur många bankomaters tangentbord når du från en rullstol? PowerPoint är populärt på föredrag, men hur åskådliggör du bilderna för en synskadad?

Vad anser du om kommunernas tillgänglighetsarbete?

– Kommunerna har en viktig roll som tillståndsmyndighet när det gäller bygglov och utformningen av den fysiska miljön, men även exempelvis för hur förskolan och skolan tillgodoser barn med funktionshinder. Sveriges Kommuner och Landsting har initierat en enkät bland medlemmarna för att få veta hur långt man nått ifråga om ”enkelt avhjälpna hinder”. Men kommunerna är en bland flera aktörer. Privata fastighetsägare, trafikhuvudmän, näringslivet med flera måste ta sin del av ansvaret för att samhället ska bli tillgängligt för alla.

Anser du att kommunerna ska använda E-verktyget och i så fall varför?

– Uppföljning av kommunernas egna arbete och jämförelser med andra är viktiga drivkrafter. Idag ger E-verktyget en möjlighet till detta. Jag tror de ”goda exemplen” skapar större kraft och vilja till förändring och förbättring än ”svarta listor”.

Anders Knappe, förbundsordförande, Sveriges Kommuner och Landsting.

Samverkan med handikapporganisationerna

Agneta Lindqvist, vice ordförande i Handikappförbundens styrelse – och ordförande för Handikappförbunden i Östergötland – berättar om vikten av att samverka och samarbeta.

Varför är samverkan med handikapporganisationerna så viktig?

– Handikappförbunden har stor kunskap och viktig kompetens kring arbetet med tillgänglighet. Därför är det viktigt att kommunerna sam-

råder med handikapprörelsen när de arbetar med tillgänglighet. Då undviks misstag och det blir rätt från början.

Är kommunerna bra på att samverka med handikapporganisationerna?

– Det skiljer sig naturligtvis mycket åt mellan kommunerna. Här i Östergötland tycker jag att det fungerar bra i de större kommunerna. I de mindre är det svårare att få till samverkan. Det beror ju delvis på att den samlade handikapprörelsen inte är så synlig. Jag tror att det skulle vara bra om handikappråden i kommunerna i större utsträckning diskuterar tillgänglighet.

Prioriterar kommunerna arbetet med tillgänglighet?

– Tyvärr inte så mycket som det borde vara. Fortfarande ses det som en fråga vid sidan om ordinarie verksamheter. Det talas mycket om vård, skola och omsorg – men man kopplar inte ihop att det finns tillgänglighetsaspekter inom alla de här områdena. Och alla andra kommunala områden också för den delen.

Varför tror du att det är så?

– Kommunerna måste förstå varför de ska arbeta med tillgänglighet. Det handlar om ett förhållningssätt. Skolan måste förstå att de ska arbeta med tillgänglighet för att alla barn ska kunna gå i skolan. Inom omsorgen är det viktigt att förstå att tillgänglighet handlar om att se människor. Om att vara med och stärka ett medborgarskap. Det är också ett tillgänglighetsarbete. Än har inte det perspektivskiftet slagit igenom.

Vilken roll tror du E-verktyget kan spela?

– Alla verktyg och medel som underlättar för kommunerna är givetvis bra. Via verktyget går det ju att se hur andra jobbar. Det innebär att hjulet inte behöver uppfinnas på nytt, varje gång något kan göras. Ett konkret exempel är att titta på hur Stockholm arbetat med att göra övergångsställen tillgängliga. Mindre kommuner kan få inspiration att göra handikappolitiska planer, och på så sätt komma vidare i sitt arbete.

Agneta Lindqvist, vice ordförande i Handikappförbundens styrelse, ordförande för Handikappförbunden i Östergötland.

Så här gör vi i Lund

Sedan 2005 finns riktlinjer och rutiner för hur Lunds kommun ska arbeta med information till medborgarna. Helena Nilsson arbetar på informationsenheten och ansvarar för samordning och det tillgänglighetsarbete som utförs på kommunens webbplats www.lund.se.

Var det svårt att få medarbetarna att börja arbeta med tillgänglighet?

– Nej, absolut inte. Vi arbetar intensivt med att alla ska få insikt. Att arbeta med tillgänglighet på hemsidan är

något som berör alla. Självklart är det så att när medarbetare inser att det handlar om ett kvalitetsarbete som berör dem själva också är det inte svårt att arbeta med tillgänglighet. Tillgänglighet är ju ett väldigt omfattande område och ibland känns det som att ju mer man lär sig om tillgänglighet desto mer finns det som man måste lära sig.

Konkret, hur har ni gjort?

– När vi lanserade den nya hemsidan 2004 så passade vi på att utforma gemensamma riktlinjer och rutiner för alla som jobbar med webben. Vi bildade också en central webbredaktion som har till uppgift att dels driva utvecklingen av hemsidan, dels ge support och utbildning till användarna. 2006 lanserade vi Greencard-certifieringen. Vi vill att alla som publicerar material på hemsidan ska genomgå en utbildning och få ett så kallat Greencard som har stort fokus på till-

gänglighet. Informationsenheten och webbredaktionen vill att alla som lägger ut material på hemsidan ska vara Greencard-certifierade.

– Webbredaktörerna får under fyra halvdagsutbildningar en djupare insikt inom fyra delområden: Tillgänglighet, Skriva för webben, Publiceringsverktyget, Bild- och filmhantering.

Är det för att garantera att medarbetarna har kunskap om tillgänglighet?

– Nej inte bara, detta är ett led i kommunens kvalitetsarbete. Att arbeta med tillgänglighet innebär ju ökad kvalitet för alla.

Tog ni hjälp utifrån när ni satte igång arbetet?

– Ja, det stora startskottet för att arbeta tillgängligare med hemsidan gick av stapeln när rapporten från HSO Skåne kom. Den var inte rolig att läsa men kom helt rätt i tiden. Funka Nu och Know IT hjälpte oss med den första tekniska tillgänglighetsanpassningen av hemsidan. Vi kommer nu att ta nästa steg tillsammans med Funka Nu och gå igenom struktur och navigering. Att arbeta med tillgänglighet är ett arbete som ständigt pågår, då ny teknik möjliggör många olika lösningar och Anpassningar.

Är det många som jobbar med hemsidan?

– På sex år har antalet webbredaktörer ökat från cirka 40 till drygt 300. Vi har 80 000 besökare per månad och det finns cirka 18 000 sidor på www.lund.se. Givetvis vill vi att alla sidor ska vara till för alla.

Vad tror du E-verktyget kommer att spela för roll framöver?

– Tillgänglighet är svårt att konkretisera i kommunerna. Med hjälp av E-verktyget så blir det mycket lättare att strukturera och samordna. Med hjälp av E-verktyget är det väldigt enkelt att se hur en annan kommun har löst arbetet inom ett område och på så sätt lära av det.

Helena Nilsson, informationsenheten, Lunds kommun.

Så här gör vi i Umeå

Fredrik Åberg, personalhandläggare på stadsledningskontoret i Umeå berättar om kommunens tillgänglighetsarbete.

Varför har ni rutiner för arbetet med tillgänglighet i ert arbetsmiljöarbete?

– Det finns fler goda skäl till det. Ett är att vi vill vara en så attraktiv arbetsgivare som möjligt. Från kommunledningens sida anses det ur strategisk synpunkt viktigt att vi har ett tillgänglighetsperspektiv

som arbetsgivare. Vi ser det som en viktig del av vår personalvård, till exempel när det gäller rehabilitering.

Hur gör ni för att gå från ord till handling?

– I vår tolvdagars ledarskaps- och skyddsombudsutbildning har vi fört in ett pass om tillgänglighet. För några år sedan var detta en separat chefsutbildning om tillgänglighet. Nu har vi valt att integrera den i vår ledarskapsutbildning.

Har ert arbete inneburit att fler personer med funktionsnedsättning fått jobb i kommunen?

– Tillsammans med Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan har vi samarbetat för att erbjuda personer med funktionsnedsättning arbete. Under 2007 anställde vi 26 personer med lönebidrag.

Har ni tagit reda på hur många av kommunens anställda som har funktionsnedsättning?

– Nej, det har vi inte. Men i vår medarbetarenkät 2007 ställde vi frågor som berörde mångfald och diskriminering. Det var ett sätt att få in området som en naturlig del i kommunens arbete och i ledarnas uppdrag. Svarsfrekvensen inom det här området var faktiskt högre än till exempel arbetstillfredsställelse och ledarskap.

Fredrik Åberg, personalhandläggare, stadsledningskontoret i Umeå.

Så här gör vi i Västra Götaland

Västra Götalandsregionen har just startat ett arbete för att föra in tillgänglighetskriterier i regionens upphandlingsrutiner. Utvecklingsledare Alexander Oskarsson berättar:

– Det är en process vi kört igång i år. Det hela startar med ett pilotprojekt där vi för in tillgänglighetskrav i ett par av de produkter som regionen handlar upp.

Varför gör ni det här?

– I Västra Götaland har vi en vision om ”Det goda livet”. Alla människor ska

kunna vara aktiva och delta i samhällslivet. Det betyder bland annat att alla invånare ska kunna ta del av de produkter, varor och tjänster som erbjuds. Det handlar om hållbar utveckling och då bör tillgänglighet vara ett lika naturligt perspektiv som miljö och ekonomi.

Så det här är förankrat på högsta politiska nivå i regionen?

– Ja, Servicenämnden har regionfullmäktiges uppdrag att driva frågan – och regionens Handikappkommitté ska stödja arbetet. Handikapprörelsen är en självklar samverkanspart.

Hur ser det ut lagstiftningsmässigt på det området?

– Det har nyligen skett förändringar i lagstiftningen. När det är

möjligt så bör hänsyn tas till tillgängligheten när man bestämmer kriterier i specifikationen.

Vad har ni för förväntningar?

– Strategiskt kan tillgänglighetskrav i upphandlings- och inköpsrutinerna betyda väldigt mycket. Vi visar på det här sättet att det finns en marknad för att producera varor, tjänster och produkter som är tillgängliga. Det kan bli ett kraftfullt verktyg för att förbättra tillgängligheten.

Hur stora summor handlar ni upp för årligen?

– Det rör sig om stora summor. På årsbasis handlar det om elva miljarder kronor och cirka 13 000 leverantörer.

Hur många produkter ska ni testa kriterierna på?

– Vi börjar med två. Ännu är det inte bestämt vilka. Vi tycker det är bättre att börja med några få när vi prövar oss fram för att hitta bra kriterier.

Har ni tagit hjälp av utomstående?

– Vi för diskussioner med bland annat Institutet för Human Teknologi som eventuellt kommer att utvärdera hela processen. Eventuellt kommer vi även ta hjälp för att utbilda organisationen.

Vad är styrkan med E-verktyget?

– E-verktyget ger möjlighet att få en samlad bild av hur tillgänglighetsarbetet bedrivs i kommuner och landsting/regioner. Vilket i sin tur ger möjlighet till att få inspiration, göra jämförelser och hitta kontakter för den som vill utveckla tillgängligheten i den egna organisationen. E-verktyget kan även fungera som en informationskälla för medborgaren.

Alexander Oskarsson, utvecklingsledare, Region Västra Götaland.

Så här gör vi i Stockholm

Riitta-Leena Karlsson, funktionshinderombudsman i Stockholms stad, berättar om stadens handikappolitiska arbete.

– Det handikappolitiska arbetet styrs av den politiska majoritetens budget, med det handikappolitiska programmet som viktigt styrdokument.

– Den politiska ledningen gör de budgetmässiga prioriteringarna. Förutom de 100 miljoner kronor som årligen satsas speciellt på stadens tillgänglighetspro-

jekt är det svårt att säga exakt hur mycket pengar staden satsar på tillgänglighet. Varje nämnd och styrelse gör sin egen verksamhetsplan och ska planera in tillgänglighetsförbättringar inom respektive budgetram.

Krävs det inte extra budgetsatsningar på tillgänglighet?

– Det är självklart att många av åtgärderna kostar pengar. Huvudsaken är att tillgänglighetsförbättringar beaktas och planeras in i anslutning till den ordinarie driften. Därutöver behövs inplanerade större budgetsatsningar, till exempel inom stadens skolor.

Så det här systemet fungerar bra?

– Systemet ställer stora krav på tydlighet från den politiska ledningens sida om vad som ska uppnås och vilka prioriteringar som

ska göras i stadens nämnder och styrelser. Budgetarbetet måste kopplas till gällande styrdokument, såsom vårt handikappolitiska program. Alla verksamhetsområden måste ta sitt ansvar i skapandet av en tillgänglig stad. Men det kvarstår fortfarande en hel del att arbeta med innan vi nått ända fram.

Vad är den största skillnaden med det handikappolitiska arbetet av idag jämfört med tidigare modell?

– Tidigare jobbade nämnder och styrelser med separata ”handikaplaner”. De var väldigt allmänt hållna och insatserna handlade oftast om utbildning i olika former. Planerna tenderade att leva ett eget liv vid sidan om den övriga verksamheten. Dessutom var planernas aktiviteter oftast inte budgeterade. Nu är det mer begripligt vad som ska eftersträvas. Det är också tydligt att det som inte syns vid verksamhetsplanering, inte heller är prioriterat.

Stockholm är ju Sveriges största kommun, tror du modellen skulle fungera i en mindre kommun?

– Ja, det tror jag. Det borde vara ännu lättare i mindre kommuner. Stockholm är en stor stad med många olika nämnder och styrelser med många beslutsfattare och medarbetare. Vid förändringar exempelvis i de viktiga handikappolitiska frågorna krävs en vändning av en ”oceanångare”, det kanske är lättare i en mindre kommun.

Vad är det bästa med E-verktyget och vilken roll tror du E-verktyget kommer att spela framöver?

– Tillgänglighet är svårt att konkretisera inom olika arbetsområden i kommunerna. Med hjälp av E-verktyget blir det mycket lättare att strukturera och samordna. Att göra en jämförelse mellan kommunerna tycker jag inte är så viktigt – det viktiga är att man får stöd. Man kan väldigt enkelt se hur en annan kommun har löst arbetet inom ett område och på så sätt lära av det.

Riitta-Leena Karlsson, funktionshinderombudsman, Stockholms stad.

Så här gör vi i Västerås

Per Erik Forsberg, handikappsamordnare i Västerås stad, berättar om hur kommunen inventerat hinder i den fysiska miljön.

– Totalt är cirka 1 100 publika lokaler – varav 400 kommunala – inventerade. I samband med inventeringen lämnade vi förslag på åtgärder för att förbättra tillgängligheten. Tillgängligheten i Västerås har blivit bättre, men det beror inte enbart på att vi inventerat.

Hur startades arbetet med inventeringarna och vem utförde dem?

– Arbetet startades i projektform 2001 och blev en permanent verksamhet 2006. Inventeringarna görs av personer med funktionsnedsättning, som anställs av kommunen. Vi anlidade även en erfaren konsult för att utbilda de som genomför inventeringarna. De fick bland annat utbildning i gällande lagstiftning.

Finns det en förståelse för varför miljöer ska vara tillgängliga?

– Både ja och nej. Det går att göra jämförelsen med att dra in el i en byggnad. Ingen skulle drömma om att bara dra in el i delar av huset. Precis så resonerar man kring tillgänglighet. Att vissa delar, men inte hela huset behöver vara tillgängligt. Ingen vill ju ha ett hus som bara delvis har el.

Hur används informationen som inventeringarna ger?

– Dels får ju fastighetsägaren och näringsidkaren/hyresgästen en rapport om vilka brister vi hittat. Dels används materialet till en tillgänglighetsguide som allmänheten kan ta del av för att få information om hur tillgängligheten ser ut på olika ställen i Västerås – till exempel konserthuset, arbetsförmedlingen eller någon restaurang.

Följer fastighetsägaren upp det som föreslås i inventeringarna?

– Nej. Vilka förbättringsåtgärder som faktiskt genomförs vet vi inte. Min känsla är att det går trögt. Jag tror kommunen skulle behöva sätta av pengar i en speciell pott för att förbättra tillgängligheten i kommunala lokaler. En sak är att hitta hindren, en annan att riva dem.

Vad är det bästa med E-verktyget?

– En viktig sak är att det går att göra jämförelser kommunerna emellan, kanske inte så mycket för att jämföra. Snarare för att få tips om hur det går att jobba vidare med frågan. E-verktyget blir också ett sätt att få med sig de olika aspekterna av tillgänglighet. Så att frågorna inte glöms bort.

Per Erik Forsberg, handikappsamordnare, Västerås stad.

Handisam och Sveriges Kommuner och Landsting har tagit fram **E-verktyget** för tillgänglighetsarbete.

E-verktyget öppnar en rad möjligheter för både tjänstemän och medborgare:

- E-verktyget ger dig inspiration att komma vidare med tillgänglighetsarbetet genom att ta del av hur andra arbetat.
- E-verktyget erbjuder dig systematik i arbetet med att förbättra tillgängligheten.
- E-verktyget erbjuder möjligheter till jämförelser mellan kommuner och landsting inom åtta olika förbättringsområden.
- E-verktyget ger dig möjligheter att följa kommunens eller landstingets tillgänglighetsarbete.

Vi hoppas att den här informationsbroschyren ger dig i kommuner och landsting inspiration att börja använda E-verktyget på www.e-verktyget.se. Du kan beställa fler broschyrer direkt hos Handisam. Broschyren finns även att få i alternativa format.

HANDISAM

Handisam
Arenavägen 63
121 77 Johanneshov

Telefon: 08-600 84 00
Fax: 08-600 84 99
E-post: info@handisam.se
Webbplats: www.handisam.se

**Sveriges
Kommuner
och Landsting**

Sveriges Kommuner och
Landsting
118 82 Stockholm

Telefon: 08-452 70 00
Fax: 08-452 70 50
E-post: info@skl.se
Webbplats: www.skl.se